

Gazdakalendárium, avagy a játékos kicsi gazda hónapjai.

A környezettudatos gondolkodás erősítéséhez, a fenntarthatósághoz szükséges értékrend kialakításához elengedhetetlen a hagyományos paraszti gazdálkodás, a népi természetszemlélet ismerete és tisztelete. A „Gazdakalendárium, avagy a játékos kicsi gazda hónapjai” c. programsorozat célja, hogy a nagyvárosi életmódba nevelődött gyermekek megismerjék a hagyományos paraszti kultúrát, annak értékrendjét, valamint a természetet tisztelő, az azt felhasználó és nem kihasználó paraszti életmódot, népi természetszemléletet. A gazdakalendárium foglalkozásai játékosan mutatják be a gyermekeknek a népi gazdálkodás hagyományait, az egyes hónapok munkarendjét. A résztvevők megismerkednek a gyűjtögető-, és zsákmányoló gazdálkodás szokásaival, és a termelő gazdálkodás hagyományaival. Élő növényanyag, herbáriumok, diafelvételek és rajzok segítségével bemutatásra kerülnek a vadontermő gyógy-, táplálék- és fűszernövények, valamint a Magyarországon régen és napjainkig is termesztett növények. Az őshonos és nagyüzemileg tenyésztett állatfajtaikat fotókon és rajzokon keresztül ismerhetik meg a gyermekek. A kézműves foglalkozásokon a természetes alapanyagokkal való közvetlen kapcsolat a természethez való kötődést erősíti a tanulóknál. A foglalkozások témái általános iskolák alsó tagozatos osztályainál több tantárgy tananyagához illeszkednek, mint pl.: környezetismeret, irodalom, rajz, technika.

A „Gazdakalendárium” c. programsorozat népdalok tanításával, mesemondással, kézműves foglalkozásokkal a gyermekek környezetszemléletét kívánja formálni, fejleszteni. A több intézménytípus - az Országos Mezőgazdasági Könyvtár, a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum, az Erdei Iskolai Egyesület (Budapest), valamint a Hagyományok Háza - együttműködésével kezdeményezett programsorozat célja az, hogy élő hagyományainkon keresztül megismertesse a gyermekekkel az alapvető természetvédelmi kérdéseket, a termelő gazdálkodás hagyományait, a környezettudatos paraszti szemléletmódot, világgépet és gondolkodást, s az általa számunkra megőrzött tudást, mit a régiektől örököltünk.

A foglalkozások az év tíz hónapjában havi egy alkalommal, egy munkanapon valósulnak meg. 1-2 foglalkozást - a tárgyi feltételek miatt - a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban, Szentendrén célszerű megtartani. Egy foglalkozás időtartama terv szerint 180 perc. A részletesen kidolgozott program alsó tagozatos gyermekek részére készült.

Programfelelős: Frenzl Kata agrármérnök, népi játszóház vezető és kismesterség oktató, fazekas szakoktató), Navratil Andrea biológus, népi játszóház vezető és kismesterség oktató, népdalénekes és mesemondó

További szakoktatók: Kemendi Ágnes – agrármérnök, festő- és gyógynövény szakértő, kézműves oktató (Szabadtéri Néprajzi Múzeum, múzeumpedagógus), Erdélyi Tibor – méhésztanár (Csanaki Méhes Céh, Ménfőcsanak), Bese Botond – hangszerkészítő, tanár és még sokan mások

RÉSZLETES PROGRAMTERV HAVI ÜTEMEZÉSBN

Szeptember/ Szent Mihály hava

A foglalkozás témái:

GABONAFÉLÉK, KENYÉR, ARATÁS

helyszíne: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

- ❖ Ismerkedés a gabona vetésének, gondozásának, aratásának műveleteivel
- ❖ Kenyér gabonáink (a gabonafajták termésterületi különbségei, a növények és a szemtermések bemutatása)
- ❖ A mezőgazdasági munkálatok és eszközeik (tevékenység: cséplés, szelelés)
- ❖ A gabona őrlése, a liszt és a kenyér. Milyen ételek készülnek gabonából?

A hónap munkáihoz kötődően ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ gabonafajták felismerése – „hamupipőkészés”
- ◆ mezőgazdasági tevékenységek és eszközeik megismerése a folyamat közben: cséplés, szelelés
- ◆ „arató bál” – csürdöngölő, táncos multság
- ◆ Az őrlés (a vízimalom működés közben, őrlés kézi malommal, szítálás)
- ◆ Cipósütés (dagasztás, kelesztés, sütés kemencében)
- ◆ A témához kapcsolódó népszokások, dalok, népi játékok tanítása

Október/ Mindszent hava

A foglalkozás témái:

GYÚJTÓGETŐ, ZSÁKMÁNYOLÓ GAZDÁLKODÁS- ERDEI GYÜMÖLCSÖK

SZŐLŐTERMESZTÉS, BORKÉSZÍTÉS

helyszíne: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

- ❖ Őszi termesztett és vadon termő gyümölcsök ismertetése
- ❖ Gyümölcsök, zöldségek tartósítása: aszalás, szárítás
- ❖ A szőlő termesztése (szőlőfajták, a szőlőtermesztés feltételei, hagyományai Magyarországon)

A hónap munkáihoz kötődően ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ Erdei és termesztett gyümölcsök felismerése bekötött szemmel ízről, szagról, tapintással.
- ◆ Szüreti munkálatok: szőlőprézelés, mustkóstolás, borászat, táncos multság
- ◆ A témához kapcsolódó népszokások, dalok, népi játékok tanítása

November/ Szent András hava

AZ ERDŐ FÁI, HASZNÁLATI TÁRGYAK KÉSZÍTÉSE FÁBÓL, DÍSZÍTŐ FARAGÁS

- ❖ Magyarország erdei, erdőhasználat, erdővédelem
- ❖ Milyen fákat ismerünk? Az erdő fái, és a gyümölcsfák, hagyásfák
- ❖ A fa és az ember kapcsolata. Milyen használati- és dísz tárgyak készülnek fából?
- ❖ A díszítő faragás ismertetése tárgyakon és diafelvételeken keresztül.
- ❖ Mit készíthetünk fakéregből? Kéregedények bemutatása.

Ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ Erdei fák terméseinek, leveleinek, és faanyagának párosítása- játék
- ◆ Ismerkedünk a fa évgyűrűivel, megvizsgáljuk a különböző faanyagokat (kis fakockákról több faj)
- ◆ Játék nemenkénti megosztásban: lányok erdei fák terméseiből, leveleiből és különféle természetes anyagokból játékokat készítenek, a fiúk előkészített faanyagot faragnak.
- ◆ Mesék erdőlakó hiedelemleányokról
- ◆ A témához kapcsolódó népszokások, dalok, népi játékok tanítása

December/ Karácsony hava

A foglalkozás témái:

KUKORICA

- ❖ Hogyan hasznosíthatók a mezőgazdasági melléktermékek (pl. kukoricacsuhé, kukoricacsutka)?
- ❖ Egyik legjelentősebb gazdasági növényünk, a kukorica bemutatása (a növény felépítése, jellemzői, felhasználása takarmányként, emberi eledelként, vetés, növényápolás)
- ❖ Kukoricatörés és -fosztás hagyományai, közösségi munkák jellemzői, kukorica, mint kézműipari alapanyag, gyermekjátékok karácsonyfadíszek csuhéból

A hónap munkáihoz kötődően ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ Ismerkedjünk a növény levelével, szárával és a kukoricacsővel. Hasonlítsuk össze a levelét más növények leveleivel, csírázás bemutatása előre csíráztatott kukoricán
- ◆ A kukoricafosztás és morzsolás, közben mesemondás
- ◆ A kukoricaszem, mint régi gyermekbüntető. Kis ideig kipróbáljuk, milyen is volt a kukoricán térdelés.
- ◆ Játékkészítés kukoricacsuhéból, kukoricacsutkából és szárból. Közben karácsonyi dalok hallgatása
- ◆ A témához kapcsolódó népszokások, dalok, népi játékok tanítása

Január/ Boldogasszony Hava

A foglalkozás témái:

KENDER ÉS A LEN, FONÁS, SZÖVÉS

- ❖ Ismerkedés a kenderrel és a lennel. A növények részei, természetük hagyományai
- ❖ E két növény feldolgozásának munkaeszközei és fázisai, előkészítésük a kézműves munkákhoz
- ❖ Kaláka, közös munkák, szövés, fonás munkafolyamatai, népszokások, dalok, népi játékok tanítása

A hónap munkáihoz kötődően ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ Ismerjük meg és próbáljuk ki a kender- és a lenfeldolgozás eszközeit, munkafolyamatait az OMgK-ban megrendezett kiállításon keresztül (tilolás, gerebenezés, fonás)
- ◆ Lányok és fiúk különböző tevékenységekkel készülnek a fonóba: a fiúk vászonmaszkot készítenek, a lányok egyszerűbb fonási technikákat tanulnak (5 ujjas fonás, körmöcskésés, szövés szádfán, vagy karmantyú baba készítése)

Február/ Böjtelő hava

A foglalkozás témái:

MÉHÉSZET, MÉHÉSZETI TERMÉKEK

- ❖ Méhészeti termékek bemutatása játékosan: virágpor, propolisz, méz, lép fogalmainak ismertetése, a méhek gondozása
- ❖ A méhészet témájának néprajzi szemléletű bemutatása (hiedelmek a paraszti méhészetben, a tudós méhészt stb.)

A hónap munkáihoz kötődően ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ Ismerkedés meg a mézrelő növényekkel diafelvételek és herbáriumi préselt növények segítségével
- ◆ Ismerkedés meg a méhészeti eszközökkel az OMgK kamara-kiállításán keresztül
- ◆ Különböző mézfajták megkülönböztetése ízről, illatról.
- ◆ A témához kapcsolódó népszokások, dalok, népi játékok tanítása

Március/ Böjtmás hava

A foglalkozás témái:

BAROMFIFAJTÁK, TOJÁS

- ❖ Baromfifajok bemutatása (tyúk, kacska, liba stb.)
- ❖ A tojás és a tyúk. A tojás mint szimbólum - húsvéti tojás díszítése

A hónap munkáihoz kötődően ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ Különböző tojások bemutatása (tyúk, jérce, pulyka)
- ◆ Tojásfestés növényi anyagokkal, díszítőtechnikák ismertetése.
- ◆ A témához kapcsolódó népszokások, dalok, népi játékok tanítása

Április/ Szent György hava

A foglalkozás témái:

PÁSZTORÉLET, ÓSHONOS ÁLLATFAJTÁK

- ❖ Óshonos magyar juh- és kecskefajták ismertetése
- ❖ Pásztorélet, pásztorünnepek, pásztorművészet (használati tárgyak és szerelmi ajándékok)
- ❖ A nyáj őrzéséhez kapcsolódó hiedelmek, a pásztorok ruházata, a juhok nyírása, gyapjúfeldolgozás, nemezelés

A hónap munkáihoz kötődően ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ Szent György legendája – dramatikus játék
- ◆ A pásztorfogadás szokása (állatfajták és pásztorok megnevezése, dalok, mondókák)
- ◆ Használati tárgyak, a pásztorok kellékei (az OMgK-ban rendezett kiállítás alapján)
- ◆ Nemezlabda készítése, ostorfonás bőrből
- ◆ A témához kapcsolódó népszokások, dalok, népi játékok tanítása

Május/ Pünkösdi hava

A foglalkozás témái:

GYOMNÖVÉNYEK, GYÓGYNÖVÉNYEK, FESTŐ NÖVÉNYEK

- ❖ Ismerjük meg a vadontermő növényeket. Melyek az ember számára káros és hasznos növények (gyomnövények, gyógynövények)?
- ❖ Gyógynövények és hatásuk
- ❖ Festő növények

A hónap munkáihoz kötődően ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ Soroljuk fel, milyen gyomnövényeket ismerünk közvetlen környezetünkben? Milyen kifejezést hallottunk már a gyomra (gaz, burján...), és mit jelent ez a fogalom?
- ◆ Előre leszedett, élő gyom-, festő-, és gyógynövények ismertetője
- ◆ A témához kapcsolódó népszokások, dalok, népi játékok tanítása (zöldág és májusfa)

Június/ Szent Iván hava

RÉTGAZDÁLKODÁS, SZÉNARAKÁS

helyszíne: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

- ❖ Kaszálás, szénakészítés folyamatainak és eszközeinek ismertetése
- ❖ Munkák a házban és a ház körül a nemenkénti munkamegosztás szerint

A hónap munkáihoz kötődően ismerkedés az anyagokkal, eszközökkel, munkafolyamatokkal a gyakorlatban:

- ◆ Szénafordítás, boglyarakás a réten
- ◆ Gyom- és gyógynövények felismerése a virágos réten és a fűszerkertben (az előző havi téma felelevenítése élő növények segítségével)
- ◆ Vajköpülés, majd vajas kenyeret eszünk bazsalikkal, snidlinggel és petrezselyemmel megszórva)
- ◆ Virágszőnyeg szövése, vagy koszorúkötés
- ◆ A témához kapcsolódó népszokások, dalok, népi játékok tanítása

Július, augusztus hónapokban a „GAZDAKALENDÁRIUM” foglalkozásai a nyári tanítási szünet miatt szünetelnek, ezért az e hónapokhoz kapcsolódó témák az előző hónapok témáiba vannak beépítve.